

9. *Okoń W.* Nowy Słownik Pedagogiczny. – Warszawa: Żak, 1998. – S. 198.
10. *Stanisław Dziekoński.* Rozwój wychowawczej myśli Kościoła na przestrzeni ostatnich wieków. – Warszawa, 2004. – S. 64-65.
11. *Suchodolski B.* O Pedagogikę na miarę naszych czasów. – Warszawa, 1958. – S. 558.
12. *Swieżawski S.* Kultura a filozofia. – Łaski, 2002. – nr. 1-2(45-46). – S. 16.

УДК 37.018.11

Sławomir Klementowicz

KULTURA PEDAGOGICZNA RODZICÓW. POTRZEBA CIĄGŁEJ FORMACJI

Педагогічна культура батьків. Необхідність постійного формування

Польська сім'я перебуває у процесі постійних змін не тільки у своїй внутрішній організації, але також і в функціонуванні. Знання батьків про виховання дитини повинно постійно удосконалюватись. Виховання дітей – це сьогодні галузь, у якій більшість батьків не має відповідної підготовки.

Родинне середовище досить важко змінює свої внутрішні структури. Серед багатьох факторів, які загрожують функціонуванню польських родин, можна зазначити: нестабільність сім'ї, погіршення стандарту економічної ситуації, безробіття одного або двох батьків, послаблення або розпад емоційної єдності у сім'ї, а також слабка свідомість виконання батьківських ролей та соціалізаційна і виховна дезорганізація.

Батьки й потенційні батьки під час своїх батьківських дій у більшості випадків беруть приклад зі своїх родин. Часто вони не мають педагогічного, психологічного і соціологічного знання в виховному процесі й в інших ситуаціях родинного життя.

Виховання повинно полягати у тому, щоб батьки передавали молодому поколінню свідомість свого походження (генеалогії) і допомагали йому окреслити своє місце на землі. Одночасно, належить також формувати повагу до інших культур.

На сьогоднішній стан педагогічної культури впливають такі зовнішні чинники як: середовище проживання, суспільно-професійний тип сім'ї, актуальні зміни (безробіття, ритм життя, брак часу, обмеження у педагогічній освіті батьків). Також мають вплив чинники у самій сім'ї: структура сім'ї, стать, вік батьків, освіта, суспільне походження, праця матерів, кількість членів сім'ї.

Педагогізація, тобто розвиток знання батьків, – це діяльність, направлена на поширення батьками педагогічної освіти про виховання дітей і молоді.

Współczesne czasy charakteryzują się dynamicznymi zmianami społecznymi, politycznymi i gospodarczymi. Rodzina w Polsce, choć ulega pewnym przemianom zarówno w swej organizacji wewnętrznej, jak i w funkcjonowaniu – nie jest jednak w stanie nadażyć za nowymi uwarunkowaniami tkwiącymi w układach makrospołecznych. Stąd też środowisko rodzinne, które jest dość odporne na zmianę swoich wewnętrznych struktur, przejawia symptomy poważnych zmian.

Wśród wielu czynników zagrażających funkcjonowaniu polskich rodzin należy wymieniać: nietrwałość rodziny, pogarszający się standard życia materialnego, bezrobocie jednego bądź dwojga rodziców, rozluźnienie bądź zerwanie więzi uczuciowych w rodzinie, a także niską świadomość pełnionych ról rodzicielskich oraz dezorganizację socjalizacyjną i wychowawczą [1]. Oddziaływania wychowawcze, socjalizacyjne, opiekuńcze w rodzinie realizowane są nie tylko poprzez czynności rodzicielskie niezamierzone, nieświadome i bezrefleksyjne. Rodzice mogą również wypełniać swe zadania z pewną świadomością; celowo i planowo organizować życie rodzinne, by role rodzicielskie spełniać w sposób refleksyjny.

Wychowanie dzieci to obecnie dziedzina, do której większość rodziców nie jest dobrze przygotowana. Na podstawie przeprowadzonych już badań można stwierdzić, że rodzice i potencjalni rodzice w toku swych oddziaływań rodzicielskich posługują się z reguły pierwszą sferą działań, wynikającą najczęściej z intencji, naśladownictwa swojej rodziny pochodzenia. Nie biorą pod uwagę, gdyż często jej nie znają, naukowej wiedzy pedagogicznej, psychologicznej i socjologicznej w oddziaływaniach wychowawczych i innych sytuacjach życia rodzinnego [6]. Posiadana przez rodziców wiedza na temat wychowania dziecka wymaga ciągłego wzbogacania o nowe elementy. Rodzice potrzebują pomocy od zewnątrz w formie odpowiednich wskazań, jak trzeba wychowywać własne dzieci, by ze swoich obowiązków rodzicielskich należycie się wywiązać. Nierzadko też ich świadome, intencjonalne zabiegi stają w sprzeczności z ich postępowaniem i stylem życia, a wtedy nie są skuteczne.

Rodzina uznawana jest powszechnie za podstawowe i najskuteczniejsze narzędzie w zakresie przekazywania młodemu pokoleniu ogólnospołecznego systemu wartości. Skuteczność wpływu rodziców na systemy wartości dzieci zależy od wieku, ściśle powiązanych czynników. Do najważniejszych z nich zaliczyć można:

- Określony typ i strukturę rodziny
- Poziom ekonomiczny

- Sposoby organizowania pracy i wypoczynku
- Stopień wykształcenia rodziców
- Więzi emocjonalne łączące członków rodziny
- Poziom kultury pedagogicznej reprezentowany przez rodziców.

Ostatniemu z czynników przypisać należy rolę decyzyjną. Kultura pedagogiczna rodziców, wyrażająca się w ich poprawnym działaniu wychowawczym obejmuje wiele elementów, takich jak:

- Uznawane i rzeczywiście realizowane cele wychowawcze
- Określony zasób wiedzy o procesach kształtowania osobowości dziecka
- Nastawienie uczuciowe do potomstwa, czy też poczuwanie się do odpowiedzialności za jego dalsze losy.

Uznano przy tym, że w przekazywaniu wartości moralnych rolę decydującą odgrywają te elementy kultury pedagogicznej rodziców, które bezpośrednio związane są ze sferą emocji i motywacji działania. Wychowanie powinno wpajać świadomość własnych korzeni i wskazywać punkty odniesienia, które pozwolą młodemu człowiekowi określić jego miejsce na ziemi. Zarazem winno też kształtować postawę szacunku wobec innych kultur [2].

Przez kulturę pedagogiczną rozumiemy ogół wartości, norm, wzorców i modeli zachowań, które wynikają ze świadomości cel w wychowania i z posiadanej wiedzy o wychowaniu, a przejawiają się umiejętnością reagowania na sytuacje wychowawcze [16].

W tak sformułowanej definicji można wyodrębnić następujące elementy kultury pedagogicznej:

1. świadomość wychowawcza (rodziców, opiekunów, pedagogów).
2. Określona wiedza, czyli element poznawczy, który składa się ze znajomości potrzeb dziecka, znajomość celów i zasad wychowania, znajomość cech, jakimi winien odznaczać się wychowawca, znajomość trudności i zagrożeń rozwojowych.
3. Umiejętność nawiązywania stosunku wychowawczego, czyli element emocjonalny, na który składa się stosunek uczuciowy do dziecka, atmosfera wychowawcza.

J. Maciaszkowa określa kulturę pedagogiczną jako „ogół wartości, norm, wzorców i modeli zachowań, które wynikają ze świadomości celów wychowania i z posiadanej wiedzy o wychowaniu, a przejawiające się umiejętnością określonego reagowania na sytuacje wychowawcze” [10].

Zdaniem I. Jundziłł przez kulturę pedagogiczną należy rozumieć: „rodzaj kultury zachowania przejawiający się w uświadomieniu przyjętych wzorców wychowania, w zdobyciu wiedzy o wychowaniu, wrażliwości na sprawy dotyczące dzieci i młodzieży, w poczuciu odpowiedzialności za młode pokolenia i znajdujący najpełniejszy wyraz w prawidłowym oddziaływaniu wychowawczym na dzieci, młodzież i ludzi dorosłych” [5]. Definicja zawiera

podstawowe składniki postaw: elementy intelektualne, emocjonalne i motywacyjno-behawioralne.

Na obecny stan kultury pedagogicznej wpływają uwarunkowania zewnątrzrodzinne: środowisko zamieszkania, typ społeczno-zawodowy rodziny, współczesne przemiany (bezrobocie, rytm życia, brak czasu, dostęp do instytucji zajmujących się pedagogizacją rodziców). Z kolei na obecny poziom kultury pedagogicznej mają wpływ uwarunkowania wewnątrzrodzinne: struktura rodziny, płeć, wiek rodziców, wykształcenie, pochodzenie społeczne, warunki materialne, praca zawodowa matek, liczba członków rodziny [16].

Panuje powszechne przekonanie, że rodzice umieją wychowywać przez sam fakt, że są rodzicami. Stąd też nie potrzeba im cudzej mądrości, bo sami najlepiej wiedzą, co jest ich dziecku potrzebne i jak z nim postępować. To prawda, że rodzice wychowują w rodzinie przez sam fakt, że są ze swoim dzieckiem w tak bliskim i jedynym kontakcie uczuciowym i stwarzają mu tak ważną dla wychowania rzeczywistość domu. Ale prawdą jest również fakt, że zadania rodzicielskie wymagają nieporównanie większych przygotowań niż rola wychowawcy sensu stricto. Rodzice powinni zdawać sobie sprawę jak trwały wpływ wywierają na swoje dziecko. Przez swoje błędy rodzice powodują braki wychowawcze u swoich dzieci, które później trudno albo wcale nie dają się naprawić. Wprawdzie rodzicielstwa, w jego najgłębszym sensie, nie da się nauczyć z podręczników nawet najlepszych, ale równocześnie wiedza, refleksja i świadoma dobra wola wypełniania tego powołania w sposób jak najlepszy potrzebna jest każdemu z rodziców [8].

Ważną rolę w naszym społeczeństwie spełnia współczesna rodzina, której zadaniem jest budzenie aspiracji i potrzeb dzieci, kształtowanie ich postaw, wpajanie systemu norm i wartości zgodnych z celami otoczenia, w którym żyją.

Badania naukowe, a nawet potoczna obserwacja życia codziennego, dostarczają wiele informacji świadczących o niskim poziomie przygotowania i niskiej kulturze pedagogicznej rodziców, co prowadzi do zaniedbywania sfer opiekuńczych, zwłaszcza w zakresie wychowania dziecka w rodzinie i poza nią.

Badania na kulturą pedagogiczną rodziców jest istotne ze względów społecznych. W rodzinie dokonuje się wprowadzenie dziecka w podstawowe wartości kultury, wartości moralne, ideowe i światopoglądowe. Proces przekazywania wartości kulturowych w rodzinie, wartości osobowych, obyczajów, powinien dokonywać się bardziej świadomie we wszystkich polskich rodzinach. Każde nowoczesne, rozwijające się społeczeństwo powinno wypracować taki model polityki społecznej, w którym płodzenie, rodzenie i wychowanie, dokonywały się w sposób racjonalny, kierowany refleksją rodziców, a nie samorzutnie. Stąd też problem właściwej kultury pedagogicznej jest ważnym elementem rozwoju społeczeństwa w okresie zmian ustrojowych Europie Środkow-wschodniej. Ze względu na społeczne, historyczne i

indywidualne uwarunkowania, aktualny model kultury, poziom kultury pedagogicznej jest zróżnicowany. Wykazały to liczne badania oraz potwierdzają to oczywiście obserwacje codzienne.

Brak czasu i akceleracja rytmu życia, kult wartości materialnych, konsumpcyjny styl życia, pogoń za szczęściem osobistym, realizacja własnych celów i dążeń, a także bezrobocie wpływają negatywnie na wychowanie w rodzinie i powodują, że rodzice w niewystarczającym stopniu okazują uczucie i zainteresowanie sprawami dziecka, a nawet są nieobecni w życiu dziecka lub ograniczają swoją rolę rodzicielską do zaspokojenia potrzeb materialnych i fizjologicznych dziecka

Warunkiem działania systemu pedagogicznego rodziców jest właściwa treść i jakość kultury pedagogicznej społeczeństwa, związanej z działalnością jednostek i grup społecznych. Zagadnienie odpowiedniego kształtu kultury wychowawczej jest jedną z naczelných kwestii dyskutowanych w pracach nad założeniami reformy oświaty.

Zakładany wzorzec kultury wychowawczej powstaje w wyniku przemian stosunków społecznych oraz przez podnoszenie kultury ogólnej i intelektualnej ogółu obywateli kraju. Mówiąc o wzorcu kultury pedagogicznej rodziców, mam na uwadze wszystkie poglądy, wzorce, cel i wartości, wiedzę i środki, które powinny uznawać i stosować pokoleniu dorosłych stwarzając warunki funkcjonowania społeczeństwa otwartego [9].

Zasadniczym kryterium stosowania środków czy metod wychowawczych są przyjęte cele wychowawcze. Rodzice rezygnują ze środków wychowawczych o charakterze punitywnym, na rzecz środków aktywizujących rozwój i kształtowanie się osobowości dzieci i młodzieży. Są jednocześnie świadomi, że nie należy wychowywać według zasady zupełnej swobody i życia w anarchii. Taka zasada wychowawcza prowadzi do upadku autorytetu wychowawczy. Stosując środki dyscyplinujące dorośli nie uznają zdyscyplinowania za cel sam w sobie, ale widzą w nim jedynie środek wychowawczy. Rezygnują ze stosowania kar fizycznych na rzecz łagodniejszych środków wychowawczych. W miarę dorastania dzieci i młodzieży stosują środki o charakterze intelektualnym oraz uwzględniają działania samowychowawcze. Stąd też rodzice mają dążyć do rozwijania inicjatywy, samorządności i samodzielności. Powinni też inicjować takie formy działań swoich dzieci i młodzieży, które prowadzą do utrwalania stosunków partnerskich, demokratycznych i kolektywnych oraz rozbudzają potrzeby samowychowawcze. Wieloraka aktywność dzieci i młodzieży rodzice traktują jako środki wychowawcze, rozwijające osobowość młodych pokoleń. Celowe angażowanie dzieci i powierzanie im obowiązków odbywa się z pobudek wychowawczych, ani ekonomicznych. Przyjmują rodzice orientację zadaniową w procesie wychowania. Szanując indywidualność własnych dzieci, dostosować mają do

niej własny system wychowawczy. Dorośli tworzą wspólny system oddziaływań wychowawczych m mikroskali, a więc w rodzinie, społeczności lokalnej [17].

Działalność rodziców w środowisku rodzinnym, środowisku lokalnym winna być zintegrowana z działalnością ogólnego systemu oświatowo-wychowawczego. Bariery subiektywne czy elementy kulturowe rodziców nie powinny być przeszkodą w realizacji programu kształcenia i wychowania szkoły oraz innych instytucji wychowawczych o zasięgu makrospołecznym, jak kościół czy szkoła. Rodzice zazwyczaj zajmują postawy przystosowawcze i inercyjne (poddawanie czemuś, bierność). Ustawy MEN podkreśla ważną i wiodącą rolę rodziny w wychowaniu młodych pokoleń. Jest to zadanie aż nadto przeceniające możliwości rodziny w jej realnym funkcjonowaniu [12].

Aby określić stan i poziom sprawowania przez rodziców funkcji wychowawczej konieczne jest przyjęcie normatywnego punktu widzenia, a dotyczy on przebiegu procesu działalności opiekuńczo wychowawczej. Proces ten można określić jako zespół czynności podejmowanych wobec dzieci, które mają prowadzić do nowego stanu psychofizycznego u dzieci. Działalność ta powinna przyczyniać się do wzrostu samodzielności dzieci. Działalność ta powinna przebiegać w warunkach naturalnych.

Poziom kultury pedagogicznej rodziców	Skutki bliższe (osobowościowe)	Skutki dalsze (społeczno-pedagogiczne)
Niski	Niski poziom osiągnięć szkolnych Obojętne lub negatywne postawy wobec szkoły Negatywne postawy wobec rodziny, obojętne lub pozytywne wobec ojca Niskie aspiracje kształceniowe Wybór zawodu o niskim prestiżu społecznym	Trudny start życiowy i edukacyjny Gorsze motywacje do kształcenia się Niepełny, dysharmonijny rozwój osobowości dziecka Mniejsze szanse sukcesu życiowego: kulturalnego, socjalnego Podatność na powstanie dewiacyjnych form zachowań Gorsza sytuacja społeczna w perspektywie reform oświatowych
Wysoki	Wysoki poziom osiągnięć szkolnych Pozytywne postawy wobec obojga rodziców	Łatwiejszy start życiowy i edukacyjny Lepsza motywacja do kształcenia

	Wysokie aspiracje kształceniowe Wybór zawodu o wysokim prestiżu społecznym	Pełniejszy, wszechstronniejszy rozwój osobowości Większe szanse powodzenia życiowego: kulturalnego, socjalnego Odporność na kształtowanie dewiacyjnych form zachowań Korzystniejsza sytuacja społeczna w perspektywie reform oświatowych
--	---	---

Zródło: A. Płukis, Społeczno-pedagogiczne funkcje kultury pedagogicznej rodziców, Acta Universitatis Nicolai Copernici – Pedagogika X, Toruń 1983, S. 45.

Za wymienieniem na pierwszym miejscu atmosfery życia rodzinnego przemawia to, że na jej tworzenie wpływają wszystkie składniki rodzinnej egzystencji. Atmosferę życia rodzinnego inaczej-klimat-tworzą dorośli: ich stosunek do siebie, do własnego życia, stosunek do wartości, umiejętność rozwiązywania spraw trudnych. Akcent na rolę dorosłych w tworzeniu rodzinnej atmosfery jest potrzebny, ponieważ za jej zakłócenie zbyt często obarcza się dzieci. Ich niepowodzenia w szkole, niewłaściwe zachowanie, trudności związane z okresem dojrzewania uważa się niekiedy za główny powód zaburzenia spokoju w domu i nieporozumień między rodzicami. Takie odwrócenie sprawy nie sprzyja rozwiązywaniu problemów wychowawczych.

Prawidłowy emocjonalny stosunek do dziecka wyraża się w zachowaniu równowagi między uczuciem a rozsądkiem. Z takiego założenia wynika postulat „mądrej miłości”. Nie ma szczęśliwego dzieciństwa bez świadomości, że dorośli darzą uczuciem. Jednak uczucie okazywane w nadmiarze, zbyt żywiołowo, zakłóca proces wychowania a dziecku stwarza sytuację nadmiernego obciążenia psychicznego. Wszyscy odczuwamy potrzebę „bycia kochanym”, jednak nadmiar ogranicza swobodę, rodzi wewnętrzny sprzeciw [12].

W rodzinie – pisze K. Ferenz [4] - kształtuje się „gotowość emocjonalna do przyjmowania wartości kultury, kształtuje się również sposób poznawania i przyswajania. Rodzina stanowi dla dziecka pierwszą pozytywną grupę odniesienia, rodzice zaś funkcjonują w tej grupie jako wzory osobowe dla dziecka, których oddziaływanie dokonuje się na drodze uczenia poprzez obserwację. Dziecko naśladuje bardzo chętnie rodziców, co jest podstawowym warunkiem identyfikacji i internalizacji przekazywanych wartości. Przekazywane dziecku przez rodziców wartości są związane z silnym zabarwieniem emocjonalnym, internalizują się i stają się środkiem kształtującym określone zachowania i dążenia. Istotni W tym procesie spełnia

określony poziom aktywności środowiska domowego, w szczególności siła interakcji pomiędzy rodzicami.

Całe życie człowieka jest procesem uczenia się. Proces ludzkiego rozwoju trwa przez całe życie. Małżonkowie wiele uczą się jako małżonkowie, ale rozwój nie kończy się w momencie zrodzenia potomstwa. Trwa on nadal i jest uzależniony od warunków i okoliczności wychowawczych. Rozwój rodziców zależy od nich, czy podejmą szanse doskonalenia się. Takie zaangażowanie realizowane jest, gdy człowiek podejmuje dalsze studia, zapisuje się na kursy uzupełniające. Ale nie tylko na tej drodze można się rozwijać, bo rozwój człowieka jest wielokierunkowy, wielotorowy i trwa przez całe życie. Aby był on całościowy, harmonijny, powinien uwzględniać osobowość człowieka i jego umiejętności wynikające z pełnionych ról, a więc do relacji i zadań, jakie pojawiają się na jego drodze życiowej, w wśród nich do zadań rodzicielskich.

Pedagogizacja, czyli rozwój wiedzy rodziców to działalność skierowana do wzbogacania przez rodziców potocznej wiedzy pedagogicznej o wychowaniu dzieci i młodzieży [7]. Wiedza rodziców o wychowaniu wymaga stałego wzbogacania o nowe elementy. Rodzice potrzebują pomocy pedagogicznej w postaci odpowiednich wskazówek, jak należy wychowywać, aby rodzicielski obowiązek wykonać jak najlepiej. Albowiem to na rodzicach spoczywa główny obowiązek wychowania [13]. Permanentne wzbogacanie świadomości pedagogicznej rodziców poprawia jakość ich oddziaływania na dzieci. Przez uzupełnianie wiedzy rozumiemy każdą aktywność w uczeniu się, która powoduje zwiększenie zasobu wiedzy lub umiejętności, bądź obu łącznie [18].

Zadania rodzicielskie zawierają kilka typów postaw w stosunku do wychowania dzieci. Możemy za P. Porębą wyróżnić następujące:

Należy podkreślić potrzebę kształtowania u rodziców świadomości celu, jakim jest całościowe wychowanie, przygotowanie do życia w społeczności. Aby ta świadomość była poprawna, rodzice powinni posiadać właściwą percepcję siebie [13], dziecko powinni widzieć jako przedmiot i podmiot wychowania, mieć poprawny obraz małżeństwa i rodziny, oraz powinni wiedzieć, jakie treści i jak przekazać dzieciom. Rozwój wiedzy rodziców powinien dotyczyć wiedzy o dziecku, jego potrzebach biologicznych, psychicznych, społecznych, kulturowych i religijnych, ma obejmować znaczenie trwałości rodziny, umiejętności wychowania, czyli elementarnych zasad pedagogiki. Ma ono dotyczyć kształtowania poprawnych stosunków w rodzinie, a w związku z tym kształtowania i modyfikowania osobowości samych rodziców [14].

Zadania rodzicielskie zawierają kilka typów postaw w stosunku do wychowania dzieci. Możemy za P. Porębą wyróżnić następujące:

- rodzice, którym wychowanie dziecka nie leży na sercu. Nie mają potrzeby wychowania dziecka. Wychowanie takich dzieci jest zaniedbane;

- rodzice czują potrzebę wychowania, ale nie wiedzą, jak wychowywać. Spotykają wiele trudności i kłopotów, z którymi nie dają sobie rady. Swoje obowiązki przerzucają na instytucje, które mają im jedynie pomagać, a nie ich wyręczać;

- rodzice czują się odpowiedzialni za rozwój swego dziecka, ale nie zawsze umieją rozwiązywać problemy wychowawcze, nie zawsze sobie radzą i dlatego szukają pomocy i wskazówek u pedagogów i w literaturze;

- rodzice, którym zależy na wychowaniu potomstwa, w pełni sił realizują swoje zadania wychowawcze, ale nie dostrzegają wszystkich problemów wychowawczych. Podchodzą tradycyjnie do wychowania, powielają doświadczenia z własnego dzieciństwa i są przekonani, że żadna pomoc z zewnątrz nie jest konieczna [11].

Zakończenie

Wyniki badań wskazują na środowiskowe [15] zróżnicowanie startu życiowego młodzieży. W rozwijających się społeczeństwach, takich jak Polska, wykształceni rodzice i zdrowe rodziny powodują przyspieszenie rozwoju intelektualnego i społecznego dzieci. Ich wysiłki są bardziej owocne, gdy rodzice spełniają swe funkcje wychowawcze świadomie, gdy spełniają racjonalną opiekę i ukierunkowaną dzieci na wartościowe formy uczestnictwa w kulturze. Taką sytuację spotykamy przede wszystkim w rodzinach inteligenckich i środowiskach bogatych kulturowo. Poziom ich rozwoju i uczestnictwa w kulturze różni się od startu dzieci z rodzin o niskiej kulturze i warunkach materialnych.

Realizatorami kształcenia pedagogicznego rodziców i potencjalnych rodziców powinny być ośrodki wychowania równoległego (domy kultury, mass media, Kościół, czasopisma, książki, kino) a także samorządy terytorialne. Główną jednak rolę w edukacji prorodzinnej musi spełniać szkoła, jako placówka oświatowo-wychowawcza współdziałająca z jednej strony z rodzicami, z drugiej zaś oddziałująca wychowawczo zarówno w procesie lekcyjnym, jak i pozalekcyjnym na dzieci i młodzież [3].

LITERATURA

1. *Adamski F.* Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy. – KRAKÓW, 2002.
2. *Carrithers M.* Dlaczego ludzie mają kultury. Państwowy Instytut. – Warszawa, 1984. – S. 41-44.
3. *Chymuk M. i Topy D.* red, dz. cyt. S. 62.
4. *Ferenz K.* Wprowadzenie dzieci w kulturę. – Wrocław, 1993.
5. *Jundziłł I.* Środowiskowy system wychowawczy w mieście. – Warszawa, 1983. – S. 149-155.
6. *Kawula S.* Kultura pedagogiczna rodziców: wyzwanie i czynnik stymulacji rozwoju młodego pokolenia Polaków. Edukacja prorodzinna M. Chymuk i D. Topy red. – Kraków, 2000. – S. 32-33.
7. *Kawula S.* Pedagogizacja rodziców // Encyklopedia pedagogiczna / W. Pomykalo. – Warszawa, 1993.
8. *Kawula S.* Świadomość wychowawcza rodziców. Stan rzeczywisty, niektóre uwarunkowania i skutki oraz perspektywy. – Toruń, 1975.
9. *Kłoskowska A.* Wzory i modele w socjologicznych badaniach rodziny. – Studia Socjologiczne, 1962.
10. *Maciaszkowa J.* O kulturze pedagogicznej obecnych i przyszłych rodziców. – Oświata i Wychowanie, 1977. – nr 6. – S. 12.
11. *Poręba P.* Pedagogizacja rodziców. – Studia Warmińskie 6(1969). – S. 464-466.
12. Reforma systemu edukacji. Projekt MEN. – Warszawa, 1998.
13. *Skreczko A.* Wychowanie do miłości // Pukam do drzwi waszych domów i pragnę się z wami spotkać. Rozważania na temat "Listu do Rodzin". – Warszawa, 1994. – S. 52-58.
14. *Skreczko A.* Znaczenie ciągłej pedagogizacji rodziców dla wychowania parorodzinnego dziecka // Edukacja parorodzinna / M. Chymuk i D. Topa red. – Kraków, 2000. – S. 240-246.
15. Środowisko jest to "zespół obiektów, zjawisk i procesów zewnętrznych wobec kogoś lub czegoś, wpływających i kształtujących rzeczywistość zewnętrzną". Obejmuje ono całość procesów ekologicznych, ekonomicznych, społecznych, kulturalno-oświatowych i instytucjonalnych w ich wzajemnych związkach i zależnościach. Środowisko jest przestrzenią, w której społeczeństwo realizuje różne formy działalności, tworząc w ten sposób warunki własnego życia oraz zaspokajania materialnych i duchowych potrzeb. K. Olechnicki, P. Załęcki. Słownik socjologiczny. – Toruń, 1997. – S. 214.
16. *Tokarska U.* Kultura pedagogiczna rodziców. – Wychowawca, 2003. – № 11.

17. *Winiarski M.* Współdziałania szkoły i środowiska. Aspekt socjopedagogiczny. – Warszawa, 1992. – S. 195-200.
18. *Wiśniewski W.* Społeczne potrzeby uzupełniania wiedzy // Wprowadzenie do pedagogiki dorosłych / T. Wujek. – Warszawa, 1992. – S. 214.

УДК 316.346.32-053.6:316.752

Szczerba G.

WŁAŚCIWOŚCI KOMUNIKACJI CZASU WOLNEGO WSPÓŁCZESNEJ MŁODZIEŻY UKRAIŃSKIEJ

Особливості комунікації вільного часу сучасної української молоді

У статті висвітлюються духовні цінності молоді та вільний час як складова молодіжної політики в Україні. Аналізуються дані соціологічних досліджень, проведених провідними науковими організаціями, а також власні дослідження студенської молоді. Розглянуто тенденції видів споживання вільного часу молоддю. Особливо важливою роль дозвілля видається на сучасному етапі розвитку українського суспільства, також і через те, що воно перебуває у складних умовах ломки старих цінностей і формування нових соціальних відносин. Системна криза, що зачепила соціальну структуру суспільства, закономірно призвела до зміни соціальних орієнтирів, переоцінки традиційних цінностей, появи конкуренції на рівні масової свідомості між радянськими, національними і т. зв. „західними” цінностями. Це все призвело до трансформації змісту дозвілля, появи свіжих поглядів на це явище, виникнення нових його форм. Не останню роль у цьому процесі відіграє і молодь – найбільш динамічна та відкрита до інновацій соціально-демографічна група. Таким чином, метою даного дослідження є аналіз молодіжного дозвілля як і соціокультурного феномену та дослідження особливостей трансформації його функцій.

Структура вільного часу, усталені звички і можливості проведення його впливають на загальний розвиток молодої людини, водночас сформовані цінності та навички зумовлюють вибір того або іншого способу проведення дозвілля. У свою чергу, духовність особистості формується за можливості на певному етапі свого розвитку робити власний відбір культурних цінностей і, засвоюючи їх, перетворювати в особистісні характеристики.

1. Wstęp

Badanie aktualnej sytuacji, związanej ze zmianami społeczno-kulturowymi w społeczeństwie ukraińskim wymaga nowych podejść teoretyczno-metodologicznych. Zmienia się koncentracja i dystrybucja ekonomicznego,